

Kakoršno posojilo, tako povračilo.

(Basen).

Zajec in lisica sta se nekega dne šetala skupaj. Zdajci ugledata deklico s košarico v roci. V košarici so bili gorki pečeni kruhki, ki so prav prijetno dišali. „Ali ti kaj diši?“ vpraša lisica zajca. „Nu, in kako prijetno“, odgovori zajec, „a teknilo bi še bolje.“ — „To lahko poskušaš“, reče zvita lisica, ubogaj me in napravi se hromea; deklica misleč, da te lahko ujame, odložila bode pletenico na stran, a jaz jo v tem hipu zgrabim in zbežim s pečenimi kruhki. Potlej pridi za menoj in delila si je bova.“ Zajec stori, kakor mu je bilo rečeno. Lisica s košarico domov prišedši, začela je kruh deliti mej svojo družino z besedami: „to za staro mater, to za mene, to za ujno.“ — Zdaj pride tudi zajec in zahteva polovico kruhkov. A lisica mu ne da nič, smeje se mu in ga zapodí pri vratih.

Minulo je gorko poletje in huda zima je nastala. Zopet se srečata zajec in lisica. Prvi še nij pozabil lisičje prevare in jedva je čakal, da bi se maščeval. Lisica zdihuje in mu toži, koliko gládú ima terpeti v tej hudej zimi. „Nu“, reče jej zajec, „temu se lahko pomore; ribe so prav dobra in tečna jed!“ — „O ko bi jih le imela, vzdihne lisica.“ — „Nič laže nego li to! Pojdi tja na ribnjak, vtakni rep v vodo, in kmalu se ti ribe vjamejo.“ Lisica verjame zajcu, gre na ribnjak in stori po njegovem nasvetu. Sedela je dolgo na ribnjaku in čakala, da bi se prijele ribe njenega repa, a zamán, nobena riba se je ne prime. Naposled se razjezí in sklene iti v vas po mastnega petelina. Ali o joj! na nobeno stran se ne more ganiti, ker rep se jej je primrznil na ribnjak, in vse poskušnje, da bi si ga oprostila, ne pomagajo nič. V tem žalostnem stanju jo obišče zajec z debelim cepcem. „Nu, strina lisica, ali vam so ribe v slast?“ — Lisica ga zaničljivo pogleda in molči. Zdaj vzdigne zajec cepce ter maha od vseh strani po ubogej lisici, rekoč: „ná, to imaš za staro mater, to zase, to za ujno!“ — Lisici je bilo to preveč in žalostno je poginila na ribnjaku.

D. M—ón.

Učenci z učiteljem na prvem pomládne​m sprehódu.

Nekega dne koncem meseca marca je solnce posebno gorko in prijazno sijalo na zemljo, in njegovi topli žarki so povsod izbujali novo življenje. Ugoden veterc je osušil pota, a po skritih jamah in dolinah se je tajal še ležeči sneg. Solnčna gorkota je razkadila mokrotne megle, ki so se vlačile dolgočasno po dolinah od gozda do gozda. Ta prelep božji dan je vabil vsacega v oživljavačo se naravo, da bi zunaj na prostem užival čisti pomládni zrak. Nij čuda, da se je tudi šolska mladina danes med potjo nekoliko mudila. Obéduovala je nešteto množico bilek in trav, brstov in evetov, ki so polagoma rili iz vnovič probujene zemlje. Tihi mir je kraljeval v zraku in prísérno se je veselila cvetoče pomladi. Tudi gospod učitelj je danes bral na licih šolskih otrok neko vročo notranjo željo. Rad je imel pridne učence, a mladina je tudi njega ljubila. Vdana mu je bila kakor dobri otroci svojim starišem.

Ko je minul predpóldanski nauk, reče učitelj po dokončanej molitvi: „otroci! želim, da se popóldne točno ob jednej uri zberete vsi tukaj! — In res! nij še bila v farnej cerkvi ura odbila jedno, da je bilo užé vse skupaj. Nobeden nij izostal. Učitelj stopi v šolo in reče učencem: „dolgo je pokrivala bela snežena odeja naše vrte, travnike, ledine, pašnike in polja. Huda zima nas je držala v hiši pri toplej peči, od kodar smo žalostno gledali vèn v pusto jednolično naravo. A praznovali nijsmo. Pridno smo se učili in si nabirali potrebnih vednosti, ki nam bodo gotovo jedenkrat v veliko korist. Lehko rečem, da sem z vašo pridnostjo zadovoljen; zatoraj se pa hočemo danes nekoliko odpočiti, a to ne v šoli, nego zunaj pod milim nebom na prostem, čistem zraku. Veseliti se hočemo dobrodejnih žarkov zlatorumenega solnca, ki budí vesvoljno naravo iz dolzega zimskega spanja. Gledat in občudovat gremo lepe stvari božje, ki se ravno zdaj vzbujajo v veselo pomládnó življenje.“

Neizmerno je bilo veselje zbranih otrok, ko so slišali, da je učitelj popelje vèn pod milo nebo uživat lepega časa. Da, učitelj sam je bil ganen. Srečen je bil, vidéč tudi šolsko mladino srečno. Skrivaj si je obrisal mokro okó, a potlej otíde z otroci na prvi pomládni sprehod.

Vesela, mlada družbica še nij bila pet korakov od šole, da jednoglasno in krepko zapoje pesnico „veseli otrok“ in potlej še „veselo pevko“. Med petjem jih je pot peljala okoli prijaznega griča, na katerem je bilo razgrneno prvo pomládnó zelénje. — Ko potujoči pevci utihnejo, začuje se na deškeji stráni prijetna godba kakor na trobice. Vse se je smijalo ter hitelo trgat rumenega cvetja. Vsak bi bil rad trobar. A smeh postane še večji, ko na starej hruški sedeči ščinkovec krepko zakroži svoj „čink, čink, čindarara, čin na griču!“ Prísrčno je to razveselilo vso mladino, a še posebno dečke. Zdaj pristopi učitelj in reče mladim piskačem: „to je dobro znamenje, da rudečoprsni ščinkovec užé tako krepko poje; zdaj se nam nij treba več bati niti mraza niti zime. Cvetlica, katera vam in drugim otrokom toliko veselja dela, prva je oznanovalka vesele pomladi. Dobri oče v nebesih jo pustí najprvo cvetéti. Njegova vsemogoča roka jo je tako ustvarila, da mladi in stari z njo lahko pomlad oznanujejo. Ta cvetlica se imenuje trobentica, jaglec ali ovčica (*Prímula elátior*, *Himmelschlüssel*). Oglejmo si to prijetno cvetlico natančneje! Korenino ima valjasto in vlaknato. Narezani listki se pri tleh razprostirajo. Rumen in ljast cvetni venec stóji v dolgih čašicah na visoeih steblih. V dolgej venčevej ceví je 5 rumenih na njo priraslih prašnikov, a na dnu skoraj vedno zelene čaše je péstič z okroglo plódnico in dolgim vratom. Dobro dišeče cvetje se rabi za čaj. — Pokaži mi ti, Milan, cvetni venec na tej cvetlici! A zdaj mi pokaži prašnike in péstič. Pokaži mi zeleno čašo, steblo, narezane listke, korenino. Dobro si pokazal vse.“

„Otroci! zdaj pogledjte na drugo stran ceste, tukaj sem na travnik, ki je nekoliko močviren. Ali vidite óno lepo belo cvetje?“

„O krasno!“ vzkliknejo otroci ter se ne morejo zadosti načuditi lepemu cvetju.

„Tudi o tej cvetlici vam nekoliko povem,“ reče učitelj. „Imenuje se podlésna vétérnica (*Anemóne nemorósa*, *Busch-Windröschen*). Rastlina ima okroglo, precej debelo korenino. Steblo nosi globoko narezane, prstom podobne listke, nad katerimi se dviga samo po jeden bel cvet. Ta cvetlica

je strupena. — Le pogledjte, ondu na mokrem kraju vidite drugo cvetlico. Sestre in bratje so radi skupaj. Taka je tudi pri cvetlicah. Una rastlina je sestrica teh belih cvetlic. Pravimo jej bradovičnik (*Ranunculus ficaria*, feigenwurzeliiger Hahnenfuss). Ta cvetlica ima gomoljasto korenino in na tleh ležeče steblo. Listi so okroglo-srčasti. Vrh nosi lepo svitlo-rumeno cvetico, ki pa hitro odcevi. Vsa rastlina je strupena.“

Cvetkov Jožek je utrgal v vodi cvetočo rastlino ter je vprašal učitelja: „je-li tudi ta rastlina strupena?“

„Strupena je, a to samo toliko časa, dokler je zelena,“ odgovori učitelj. „Imenuje se kalužnica (*Chalta palustris*, Sumpf-Dotterblume). Ta rastlina vzraste do 3 decimetre visoko. Srčasto-okrogli listi so drobno narezani in imajo polno sočnatega, tolstega zelenila v sebi. Cvetni venec ima, kakor vidite, zlato-rumen. Kalužnice posebno rade rastejo po vlažnih livadah in ob potokih. Ker ima preoster sok v sebi, zato je živina neče jesti.“

„Poglejte zdaj tukaj v vodi to-le zelenjavo, ki se po dolgem plazi po potoku! To je vodna kreša (*Nasturtium officinale*, Brunnenkresse). Ljudje jo zdaj zavživajo za solato. Grenka je. — Idimo zdaj nekoliko dalje, tjá k ónemu pečevju, ker vidim, da vas veseli rastline poznati. A med potjo si zapojmo veselo pesnico „veselje v naravi!“

Krepko je odmevalo po dobravi, ko so otroci to priljubljeno pesnico zapeli. Do pečevja dospelši, začeli so otroci veselo upiti: „jejmina, lepega, belega grma! Tak je, kakor bi bil sè snegom pokrit.“

„To je črni trn (*Prunus spinosa*, Schwarzdorn)“ reče učitelj. „Ta grm raste povsod po mejah in kraj potov. Iz cvetja kuhajo čaj, iz lesa delajo rogljate palice in druge strgarske izdelke. Sad, ki ga nosi, užiten je samo takrat, kadar ga je slana dobro opekla. — A zdaj pogledjte tukaj na skali to lepo rastlino s trokrpastimi listki. To je modro-cvetoči jeternik (*Anemone hepatica*, blaues Leberblümchen). To rastlino najdete povsod po senčnatih gozdih in pod grmovjem. Cvetè navadno užé poprej, nego začne listje poganjati. V sebi ima ta rastlina neko zdravilno moč.“

„Zvončki! zvončki!“ zavpijejo dekleta in je hité trgat.

Učitelj se pripogne, izpuli jedno cvetlico s korenino vred in reče: „prav imate, to so zvončki (*Galánthus nivalis*, Schneeglöckchen). Le pogledjte, ta priljubljena prva pomladanska cvetlica ima jajčasto belo čebulo in je v rodu z belo narciso, ki tudi ravno zdaj po vaših vrtih cvetè — A idimo zdaj zopet dalje, tjá v log. Če tudi še nij zelen, vendar vem, da najdemo tudi tam nekoliko cvetlic.“

V tem se oglasi Barbka, ki je bila sè sosedovo Reziko malo zaostala: „oh, kako lepó diši!“ Ali jo vidite, lepo duhtečo vijolico? Jo užé imam!“ — „Vijolice! vijolice!“ vpijejo otroci iz vsega grla ter hoče vsak imeti šopek teh prelepih cvetlic. A malo je bilo še razcvetenih. Dragec utrga jedno vijolico, poduha jo ter hitro podá tovarišu Jarnejčku, rekoč: „na jo, jaz imam menda náhod, ker mi vijolica nič ne diši“. — „Tudi moj nos je nekaj bolan, ker tudi meni ne diši“, reče Jarnejček in jo podá Jakcu. Ta reče ravno tako, in uboga vijolica je šla z roke v roko in od nosa k nosu, ter je nihče nij hvalil. Učitelj na strani stojèč, nij se mogel smeha ubraniti. Vzel je otrokom vijolico in je rekel: „nij vse zlato, kar se sveti! Vijolica, ki jo je bila sose-

dova Barbka v senčnatej jami utrgala, bila je prava vijolica (*Viola odorata*, wohlriechendes Veilchen), a ta je gozdna vijolica in ne diši. Prava vijolica ima okroglo-srčaste in narezane liste, a gozdna ima bolj podolgaste. Zaradi prijetnega duha sadé prave vijolice tudi po vrlih. — A pogledjte zdaj to cvetlico tukaj pod leskovim grmom! To je plučnica (*Pulmonaria officinalis*, gem. Lungenkraut). Raste najrajša po gozdih in ob potokih, ter je jedna prvih pomladanskih cvetlic. Cvet ima lijest, ki je pri razcvétanji lepo rudeč, a pozneje svetlo-višnjav. Liste ima temno-zelene, mehke, večkrat belo-lisaste. Vsa rastlina ima v sebi zdravilno moč. — A vse drugače je s to rastlino, ki jo vidite tukaj. Ta se zove črni teloh (*Hellebórus níger*, schwarze Niesswurz) in je zelo strupena rastlina; treba jo je zatorej dobro poznati. Korenino ima debelo in črno, ki poganja samo pri tleh stoječe liste in po več golih stebel. Liste ima dolgo peceljnate. Zaradi lepega, belega cvetja jo imajo tudi po nekaterih vrlih zavoljo lepšega. — Ondu za plotom pa vidite velik šop zelenega teloha ali slepie (*Hellebórus viridis*, grüne Niesswurz), ki je ravno v cvetji. Venčec ima pet zelenkastih lističev. — Tudi leskov grm je užé začel zeleneti. Od njega viseče mačice (abranki) z drobnim rumenim cvetom ne ostanejo dolgo, nego kmalu se posušé in odpadejo.“

Ura v stolpu farne cerkve je vdarila ravno tri. Od vsake cvetlice, ki so je otroci dobili, imel jih je učitelj nekoliko v roki. Precejšen snopič jih je bil. „Za danes bode zadosti,“ reče učitelj veselim otrokom; „videli smo skoraj vse, kar nam je dobri Stvarnik v tem mesecu pripravil. Le dobro si zapomnite imena denasnjih rastlin. Drugi mesec jih dobodemo mnogo več, nego ste jih videli danes, ker le malo jih tako zgodaj cvetè. A te cvetlice, ki je imam s koreninami tukaj v roki, ponesem v šolo. Tam je lepo razgrnem med posamezne pôle pivnega papirja. Potem na celo skladanico naložim nekoliko kamenja, da se rastline stlačijo in da sok iz njih izteče. Da se to hitro zgodí in se rastline kmalu posušé, treba je pivni papir vsaki dan vsaj po jedenkrat ali dvakrat izpremeniti in ga nadomestiti sè suhim. Rastline se, tako ravnajóč, kmalu posušé in ohranijo svojo pravo podobo. Vse to vam pokažem v šoli. To se vé, da mi bodele tudi vi pri tem delu nekoliko pomagali, in kmalu dobodemo lepo zbirko posušenih rastlin, ki se je bomo učili vse leto.“

Otroci so bili te učiteljeve obljube zelo veseli in pevajóč se vrnejo domóv.

Ognjestav C. — Mozirski.

V o d a.

Voda je v vodnjakih, studencih, ribnjakih, potokih in rekah. Mati rabijo vodo za kuho in perilo. Voda goni mlinska kolesa, z vodo gasimo tudi ogenj. V vodi živé ribe, raki, žabe in mnogo drugih živali. Po vodi plavajo gosí in race, in kadar stopijo na breg otresajo si vodo z peroti. Na potokih napajamo živino, recimo: krave, vole in ovce, konje in drugo domačo živino.

Po zimi voda zmerzne, naredí se led in sneg. V pomladi se led taja in sneg kopní. Kadar dežuje, padajo vodene kaplje na zemljo. Dež je zelo potreben, da more rasti trava, cvetice in drevesa. Če bi ne bilo dežja, usahnéle bi vse rastline in ljudje in živali ne bi imeli kaj jesti. Ljubi Bog nam daje dež; ljudjé dežja ne moremo narediti.